

ЗВІТ
ПРО РЕЗУЛЬТАТИ ПРОВЕДЕННЯ МОНІТОРИНГУ
ОСВІТНЬО-НАУКОВОЇ ПРОГРАМИ «ПРАВО»
другого (магістерського) рівня вищої освіти
зі спеціальності 081 «Право» галузь знань 08 «Право»
Кваліфікація: магістр права

1. Вступ

1.1. Моніторинг освітньо-наукової програми «Право» другого (магістерського) рівня вищої освіти зі спеціальності 081 «Право» галузь знань 08 «Право» кваліфікація «Магістр права» (далі – ОП) проводився на виконання вимог п. 5. Положення про освітні програми підготовки здобувачів вищої освіти в Національному університеті «Києво-Могилянська академія», затвердженого наказом НаУКМА від 26.01.2024 № 32, та п. 34. Графіка-календаря освітнього процесу на 2024-2025 навчальний рік в Національному університеті «Києво-Могилянська академія», затвердженого наказом НаУКМА від 20.08.2024 № 443.

1.2. Моніторинг ОП проводився для забезпечення якості освітнього процесу, з'ясування її актуальності та визначення відповідності програмних результатів навчання досягнутим цілям. Його основним призначенням є аналіз та систематизація отриманої інформації щодо стану реалізації чинної ОП, а також безпосереднє оцінювання її якості.

1.3. Моніторинг ОП здійснювався робочою групою викладачів та співробітників факультету правничих наук НаУКМА (далі – ФПвН), за участі провідних фахівців в галузі права, роботодавців, здобувачів вищої освіти та інших стейкхолдерів, очолюваною гарантом ОП завідувачем кафедри загальнотеоретичного правознавства та публічного права, доктором юридичних наук, професором, член-кореспондентом Національної академії правових наук України, Заслуженим юристом України Зайцем А.П. Моніторинг проводився як внутрішній на рівні закладу вищої освіти (далі – ЗВО).

1.4. Моніторинг проводився відповідно до таких принципів:

- доцільності, системності та прозорості моніторингових процедур;
- забезпечення рівних умов для усіх учасників дослідження в процесі збору та обробки інформації;

- безпеки персональних даних та дотримання етичних правил поведінки під час дослідження;
- об'єктивності аналізу отриманих в процесі моніторингу інформаційних масивів;
- відповідального ставлення учасників дослідження до своєї діяльності.

1.5. Методи проведення моніторингу ОП та її компонентів містять:

- рецензування ОП незалежними та авторитетними експертами, що мають відповідну кваліфікацію та практичний досвід роботи у сфері права, з метою поліпшення якості ОП через врахування рекомендацій рецензентів;
- опитування роботодавців та інших стейкхолдерів щодо показників успішності реалізації ОП, а також ознайомлення з прогнозами роботодавців щодо появи нових видів професійної діяльності в галузі права та змін на ринку праці;
- опитування випускників для аналізу та врахування інформації щодо їх кар'єрного шляху та працевлаштування;
- обговорення програми у фокус-групах;
- аналіз і систематизацію отриманих результатів опитування;
- аналіз та оцінку якості кадрового та матеріально-технічного забезпечення;
- аналіз та оцінку навчального плану та силабусів навчальних дисциплін;
- аналіз та оцінку відповідності програмних компетентностей компонентам освітньої програми та структурно-логічній схемі викладання дисциплін;
- перегляд відповідності форм та методів викладання вимогам студентоцентрованого підходу та принципам академічної свободи.

1.6. Моніторинг ОП здійснювався у декілька етапів:

- аналіз законодавчої бази, нормативних документів НаУКМА;
- отримання рецензій від незалежних та авторитетних експертів, що мають відповідну кваліфікацію та практичний досвід роботи у сфері права;
- опитування та отримання відгуків (рецензій) різних категорій стейкхолдерів, а також проведення фокус-груп;
- аналіз, оформлення результатів моніторингу робочою групою;
- обговорення на кафедрі (із запрошенням різних категорій стейкхолдерів) і схвалення результатів моніторингу з висновком щодо потреби внесення змін;
- обговорення ОП на засіданні вченої ради і затвердження результатів моніторингу.

1.7. Результати проведеного робочою групою моніторингу ОП відображені у цьому звіті, розглянуті на засіданні кафедри загальнотеоретичного правознавства та публічного права, затверджені на вченій раді ФПвН. Звіт є підставою для прийняття подальших рішень щодо відповідності ОП

стандартам вищої освіти зі спеціальності 081 Право галузі знань 08 Право для другого (магістерського) рівня вищої освіти.

2. Законодавча база та освітні стандарти

2.1. В Україні право на освіту гарантовано на конституційному рівні (ст. 53 Конституції України). Водночас суспільні відносини, що виникають у процесі реалізації конституційного права людини на освіту, права та обов'язки фізичних і юридичних осіб, які беруть участь у реалізації цього права, а також визначення компетенції державних органів та органів місцевого самоврядування у сфері освіти врегульовано Законом України «Про освіту».

2.2. Законом України «Про вищу освіту» визначено основні правові, організаційні, фінансові засади функціонування системи вищої освіти, яка згідно ст. 11 цього Закону складається із ЗВО всіх форм власності; рівнів, ступенів та кваліфікацій вищої освіти; галузей знань і спеціальностей; освітніх програм; ліцензійних умов провадження освітньої діяльності; органів, що здійснюють управління у сфері вищої освіти; учасників освітнього процесу.

2.3. Підготовка фахівців з вищою освітою згідно ст. 5 цього Закону здійснюється за відповідними освітніми програмами на таких рівнях вищої освіти: початковий рівень (короткий цикл) вищої освіти; перший (бакалаврський) рівень; другий (магістерський) рівень; третій (освітньо-науковий/освітньо-творчий) рівень; науковий рівень. При цьому здобуття вищої освіти на кожному рівні вищої освіти передбачає успішне виконання особою освітньої програми (освітньо-наукової чи освітньо-професійної) або наукової програми, що є підставою для присудження відповідного ступеня вищої освіти: молодший бакалавр; бакалавр; магістр; доктор філософії; доктор наук.

2.4. Законом України «Про вищу освіту» для кожного рівня вищої освіти в межах кожної спеціальності відповідно до Національної рамки кваліфікацій (*далі – НРК*) розробляються стандарти вищої освіти, які використовуються для визначення та оцінювання якості вищої освіти та результатів освітньої діяльності ЗВО, результатів навчання за відповідними спеціальностями. Водночас стандартом вищої освіти у розумінні цього Закону є сукупність вимог до освітніх програм вищої освіти, які є спільними для всіх освітніх програм у межах певного рівня вищої освіти та спеціальності (ст. 10). Зокрема, стандарт вищої освіти визначає такі вимоги до освітньої програми: обсяг кредитів ЄКТС, необхідний для здобуття відповідного ступеня вищої освіти за відповідною спеціальністю та мінімальний обсяг практичної підготовки для освітньо-професійних програм; опис предметної області, що містить інформацію про об'єкт вивчення та його теоретичний зміст, а також інформацію про методи, методики, технології та інструменти, які випускник повинен вміти використовувати у своїй професійній діяльності; перелік обов'язкових компетентностей випускника та форми атестації здобувачів вищої освіти тощо. Стандарти вищої освіти за кожною спеціальністю розробляє центральний орган виконавчої влади у сфері освіти і науки з

урахуванням пропозицій галузевих державних органів і галузевих об'єднань організацій роботодавців та затверджує їх за погодженням із Національним агентством із забезпечення якості вищої освіти. У квітні 2024 р. до Закону України «Про вищу освіту» було внесено зміни, зокрема, викладено у новій редакції статтю 9-¹ цього Закону щодо освітніх програм, в якій деталізовано вимоги до опису освітніх програм, цілі міждисциплінарних освітніх програм тощо.

2.5. Законодавством України до певних спеціальностей, які передбачають особливо відповідальну роботу, були посилені вимоги до освітньої діяльності з підготовки фахівців та запроваджено додаткове регулювання, включно із доступом до професії (п. 9 ч. 1 ст. 13 Законом України «Про вищу освіту»). Впровадження додаткового регулювання дозволило визначити єдині підходи щодо регулювання освітньої діяльності з підготовки фахівців у певних сферах, встановити додаткові вимоги для здобуття вищої освіти за відповідними спеціальностями, окреслити структуру освітньої програми, змісту освіти, організації освітнього процесу та атестації здобувачів вищої освіти. Наказом МОН України від 22.05.2020 № 673 спеціальність 081 Право галузі знань 08 Право була включена до переліку спеціальностей, здобуття освіти з яких необхідне для доступу до регульованих професій.

2.6. Наказом МОН України від 20.07.2022 № 643 було затверджено та введено в дію стандарт вищої освіти другого (магістерського) рівня вищої освіти спеціальності 081 Право галузі знань 08 Право (далі - *Стандарт*). Цей Стандарт є рамковим документом, в якому передбачено наявність двох освітніх програм підготовки магістрів за спеціальністю «Право» (освітньо-наукової програми та освітньо-професійної), а також визначається сукупність обов'язкових вимог до них. Зокрема, Стандарт освітньо-наукової програми підготовки магістрів за спеціальністю «Право» визначає:

- необхідний обсяг кредитів ЄКТС, що загалом складає 120 кредитів ЄКТС, з яких 30 % цього обсягу передбачено на дослідницьку (наукову) компоненту;
- мінімум 50 % обсягу освітньої програми має бути спрямовано на забезпечення результатів навчання за спеціальністю 081 Право, визначених цим Стандартом;
- мінімум 20 кредитів ЄКТС для проходження практики і мінімум 10 кредитів для науково-дослідницької практики;
- зарахування осіб на програму лише за результатами Єдиного фахового вступного випробування та за наявності здобутого освітнього ступеню бакалавр зі спеціальностей 081 Право або 293 Міжнародне право;
- методи, методики та технології, що застосовуються у навчальному процесі;
- нормативний зміст підготовки здобувачів вищої освіти, сформульований у термінах результатів навчання;

- перелік обов'язкових компетентностей випускника, інтегральною з яких є здатність розв'язувати задачі дослідницького та/або інноваційного характеру у сфері права;
- форми атестації здобувачів вищої освіти.

При цьому ЗВО має право самостійно визначати перелік дисциплін, практик та інших освітніх компонентів, необхідний для набуття визначених Стандартом компетентностей, а наведений у Стандарті перелік компетентностей і результатів навчання не є вичерпним. Тобто, ЗВО при формуванні освітніх програм можуть зазначати додаткові вимоги до компетентностей і програмних результатів навчання, а також запроваджувати додаткові форми атестації здобувачів вищої освіти. ЗВО мають право також використовувати власні формулювання спеціальних (фахових) компетентностей і результатів навчання, забезпечуючи при цьому, щоб сукупність вимог освітньої програми повністю охоплювала всі вимоги стандарту.

2.7. Стандарт застосовується для визначення й оцінювання якості змісту та результатів освітньої діяльності ЗВО. Затвердження порядку оцінювання результатів навчання проводиться закладом вищої освіти відповідно до вимог правових актів. Зокрема, Стандартом передбачено, що система оцінювання результатів навчання повинна базуватись на таких основних принципах:

- обґрунтованість – оцінка повинна бути співмірною рівню результатів навчання;
- неупередженість – результати оцінювання мають бути об'єктивними і не залежати від суб'єктивної позиції того, хто оцінює, а критерії та методи оцінювання – єдиними для всіх, хто оцінюється;
- зрозумілість – система оцінювання повинна бути чіткою і абсолютно визначеною наперед як для тих, хто оцінює, так і тих, кого оцінюють;
- корисність – оцінювання повинно позитивно сприйматись тими, кого оцінюють, і бути внеском у здійснення завдань освітньо-професійної програми.

Результати навчання повинні співвідноситися з компетентностями випускника, що відображається у Матриці відповідності визначених Стандартом компетентностей дескрипторам НРК та Матриці відповідності визначених Стандартом результатів навчання та компетентностей НРК.

2.8. З часу офіційного затвердження ОП у січні 2024 р. до моменту проведення цього моніторингу жодних суттєвих змін у нормативних документах, що регулюють освітню діяльність з підготовки фахівців у сфері права у ЗВО не відбулося. Разом з тим у Комітеті Верховної Ради України з питань правової політики в листопаді 2023 р. було утворено робочу групу з питань реформування юридичної освіти, яка розробила та у вересні 2024 р. оприлюднила «Концепцію проекту Закону України про вищу юридичну освіту та первинний доступ до правничої професії». Водночас вищевказана робоча група розпочала роботу над текстом відповідного законопроекту, який у майбутньому визначатиме особливості правничої освіти в Україні, що

потребуватиме врахування його норм в освітніх програмах. Проте, на сьогодні потреби додатково узгоджувати рецензовану ОП із чинними нормативно-правовими актами не має.

3. Рецензування

3.1. Рецензування ОП здійснювалося незалежними та авторитетними експертами, що мають відповідну кваліфікацію та практичний досвід роботи у сфері права. Рецензування відіграє важливу роль у визначенні якості ОП, її відповідності встановленим стандартам вищої юридичної освіти, а також дозволяє поглянути на ОП крізь призму її ефективності. Метою рецензування ОП є належне забезпечення її якості, виявлення недоліків та слабких сторін ОП, а також врахування рекомендацій провідних науковців та досвідчених фахівців-практиків в галузі права з метою її поліпшення. Для реалізації цієї мети робоча група з проведення моніторингу ОП звернулася до низки незалежних експертів та авторитетних представників професійної правничої спільноти (суддів Верховного Суду, керівників провідних юридичних фірм та лідерів громадських професійних правничих об'єднань).

3.2. У своїй рецензії суддя Верховного Суду, доктор юридичних наук, професор Яновська О.Г. вказує, що рецензована ОП є гарним прикладом, що ілюструє належну підготовку фахівців в умовах сучасних викликів. Вона базується на глибокому аналізі освітніх потреб студентів та відповідає високим академічним стандартам.

Сильним аспектом ОП є її акцент на формуванні критичного мислення у студентів. Дисципліни, що входять до професійного блоку, дають змогу студентам не лише опанувати правові знання, але й зрозуміти їхню практичну цінність через аналіз кейсів, розгляд реальних юридичних проблем і моделювання судових процесів.

Не оминув увагою рецензент й те, що програма враховує міжнародний контекст. Залучення іноземних викладачів, використання англійських джерел та міжнародних стандартів у викладанні сприяє формуванню у студентів глобального підходу до вирішення правових проблем.

Серед основних переваг ОП, на думку рецензента, це інтеграція сучасних підходів до навчання. Зокрема, вивчення питань цифрових технологій у праві, регулювання сучасних інформаційних ресурсів та їхній вплив на правову систему є вагомим елементом, який відповідає реаліям розвитку технологій у правовій сфері.

Позитивно оцінюється і те, що програма передбачає активну взаємодію з роботодавцями, зокрема через стажування, що дозволяє студентам з перших років навчання розуміти реалії правової практики.

Рецензент вважає також важливим те, що студенти за час навчання на магістерській програмі пишуть курсову роботу на першому році навчання, а на другому році написана курсова робота стає основою для кваліфікаційної магістерської роботи. Написання робіт під контролем викладачів супроводжується жорсткою перевіркою на академічну доброчесність. Вказане

в свою чергу надає всі умови для народження нових поколінь правників-науковців, що продовжуватимуть свій шлях у науці в аспірантурі.

Увага до вивчення судової практики при вивченні низки правових дисциплін сприяє формуванню розуміння правозастосування засвоєного матеріалу.

Водночас для подальшого вдосконалення програми рецензент рекомендує:

1. Включити курс із правозастосування у сфері цифрових технологій. Сучасні юристи все частіше стикаються з проблемами кібербезпеки, цифрового права та регулювання штучного інтелекту.
2. Розвивати програми міжнародного обміну. Студенти матимуть унікальну можливість порівнювати правові системи різних країн та отримувати неоціненний досвід міжнародної комунікації.

У підсумку рецензент наголосив, що дана ОП забезпечує якісну підготовку майбутніх юристів і відповідає найвищим стандартам юридичної освіти.

3.3. Важливою також є рецензія авторитетного представника професійної правової спільноти, начальника відділу з правових питань комерційних функцій ПРАТ «АБІНБЕВ ЕФЕС Україна» Ольги Романової.

У своїй рецензії вона наголосила, що ОП, за якою здійснюється підготовка магістрів права у НаУКМА, є різноплановим творчим продуктом, спрямованим на врахування індивідуальних запитів здобувачів освіти, які прагнуть реалізувати себе у різних сферах права. Вона адаптивна до сучасних викликів юридичної професії та ринку праці.

Програма заслуговує на особливу увагу завдяки своєму акценту на практичних аспектах, дослідницькій та аналітичній складовій. Ці елементи сприяють формуванню фахівців, здатних працювати не лише в юридичному полі, але й активно залучатися до суспільно значимих проєктів. Рецензент вважає, що її зміст спрямований не лише на навчання студентів, а й формування цілісної особистості, здатної до критичного мислення та усвідомлення важливості захисту прав людини.

Одним із ключових аспектів програми є її інноваційний підхід до організації навчального процесу. Використання інтерактивних методик дозволяє студентам не лише поглиблювати знання, а й ефективно використовувати їх на практиці. Це особливо важливо для підготовки юристів, які зможуть оперативно адаптуватися до викликів реального професійного середовища.

Міжнародна складова програми також заслуговує на високу оцінку. Значна питома вага курсів, що стосуються права зарубіжних країн. Також співпраця з іноземними університетами дає студентам можливість ознайомитися з найкращими світовими практиками. Рецензент вважає в цьому значний потенціал до виховання глобально орієнтованих спеціалістів, які матимуть змогу працювати як в Україні, так і за її межами.

Програма пропонує широкий вибір дисциплін, у т.ч. щодо цифрових технологій, глобальної енергетики, валютного регулювання тощо. Це відповідає вимогам сучасного ринку праці, де цінуються спеціалісти з міждисциплінарним підходом та високим рівнем професійної гнучкості. Окремо Романова О.В. відзначила наявність англійських курсів, опанування

яких відкриває випускникам додаткові можливості для кар'єрного зростання у міжнародному середовищі.

Попри констатацію позитивних моментів ОП рецензент надала деякі рекомендації щодо її вдосконалення:

1. Так, наявна співпраця з провідними юридичними компаніями може розширюватись та забезпечувати додатковими можливостями студентів (стажування, інші форми професійного розвитку).
2. Запровадження тренінгів із клієнтоорієнтованості та розвитку бізнес-компетенцій є важливим для сучасного юридичного бізнесу.

У підсумку рецензент наголосила, що ОП відповідає найвищим стандартам підготовки юристів. На її переконання, випускники програми стануть професіоналами, здатними ефективно працювати в умовах сучасного правового середовища, і будуть гідно представляти Україну на міжнародній арені.

3.4. Ще один авторитетний представник професійної правничої спільноти, директор по зв'язкам із органами влади ПАТ «АкселорМіттал Кривий Ріг» Олег Крикавський зазначив, що представлена університетом ОП демонструє високий рівень підготовки юристів, поряд із практичними навичками викладання, що добре вписується в сучасні вимоги до юриста, а саме – уміння виступати на публіці.

Програма добре збалансована між теорією і практикою, зокрема, це досягається інтенсивним використанням ситуаційних завдань та прикладів із практики, а також залученням спікерів із практики. Періодичні зустрічі із фахівцями-практиками, у тому числі й залучення таких фахівців у рамках менторської програми, дає студентам краще розуміння вимог до юриста-практика, готує майбутнього фахівця до викликів професії юриста.

Широкий вибір предметів до уваги студентів дають можливість зробити акцент саме на тій сфері права, яка до вподоби майбутнім практикам. Також демократичний підхід до вибору теми наукової роботи дозволяє майбутнім практикам фокусувати час і зусилля на сфері, за якою планується майбутнє працевлаштування.

Широкий застосунок англійської мови у викладанні, інноваційні підходи до навчального процесу, у тому числі, знов ж таки, із залученням широкої мережі авторитетних менторів, дозволяють виокремити цей навчальний процес серед ряду інших, здобувши імідж престижної навчальної програми, а також програми, випускники якої легко віднаходять своє перше місце роботи.

Водночас рецензент рекомендував врахувати у навчальному процесі наступне:

1. Ще більшого залучення юристів-практиків до окремих модулів навчального процесу, можливо навіть поряд із керівником основного навчального предмету.
2. Комерційне право, менеджмент ресурсів, поєднання кримінального процесу та податкового права, окремі механізми захисту бізнес-інтересів – це ті сфери, де цінуються фахівці і студентам такі крос-функціональні предмети будуть лише в користь.

3. На сьогодні актуально стоїть питання правового регулювання лобювання, багатьом студентам буде цікаво дізнатись про суміжні юридичні професії, наприклад «фахівець по зв'язках з органами влади». В цілому рецензент високо оцінив рівень студентів та даної освітньої програми, зокрема, з огляду на його власний навчальний та викладацький досвід та досвід курування 2 студентами в рамках програми менторства.

3.5. Отже, на думку авторитетних представників правничої професійної спільноти та незалежних експертів, рецензована ОП є актуальною, цілісною та системною. Вона повністю відповідає стандартам вищої юридичної освіти, належно забезпечує якісну підготовку конкурентоспроможних фахівців, здатних ефективно працювати у складному і динамічному правовому середовищі, а також може слугувати взірцем для розробки освітньо-наукових програм зі спеціальності 081 Право галузі знань 08 Право для другого (магістерського) рівня вищої освіти в інших навчальних закладах. Водночас висловлені рецензентами рекомендації та побажання щодо вдосконалення процесу підготовки правників другого (магістерського) рівня вищої освіти можуть повністю бути реалізованими у межах рецензованої ОП.

4. Інтерв'ювання роботодавців

4.1. Інтерв'ювання роботодавців є важливим методом збору інформації щодо відповідності та ефективності ОП, використовуваних методів навчання, рівня кваліфікації професорсько-викладацького складу, здобутих випускниками теоретичних знань, практичних умінь і навичок, а також з'ясування загальної оцінки потенційних роботодавців та представників професійної спільноти якості освітньої діяльності ФПвН. Цей метод ґрунтується насамперед на вербальній соціально-психологічній взаємодії між інтерв'юером і респондентом з метою одержання даних, які цікавлять дослідника, та, завдяки особистому контакту, надає можливість отримати глибинну інформацію про думки, погляди, мотиви та уявлення респондентів.

4.2. Представниками робочої групи з моніторингу ОП, за участі декана ФПвН Венгера В.М., завідувача кафедри кримінального та кримінального процесуального права Галагана В.І. та ін. було проведено низку панельних зустрічей з керівниками та співробітниками фірм-роботодавців, зокрема, адвокатського об'єднання «Saenko Kharenko», адвокатського об'єднання «Grishakov, Vlasova & partners», юридичної компанії «Arzinger», юридичної компанії «Axon Partners», з якими обговорювали ОП, а також питання цифровізації освітнього процесу.

4.3. За результатами цих зустрічей було зафіксовано наступне загальне бачення роботодавцями ОП, рівня підготовки випускників та шляхів розвитку ФПвН:

- ОП відповідає стандартам та вимогам підготовки фахівців зі спеціальності 081 Право галузі знань 08 Право для другого (магістерського) рівня вищої освіти;

- ОП містить необхідний обов'язковий компонент навчальних дисциплін та велику кількість різнопланових вибіркових дисциплін, що забезпечує можливість для кожного студента сформувати власну унікальну освітню траєкторію відповідно до їхніх професійних інтересів;
- випускники ФПВН мають конкурентну перевагу завдяки участі в муткортах, що розвиває навички юридичного аналізу, чіткого подання результатів роботи, посилення на джерела та знання англійської мови.

4.4. Водночас представниками фірм-роботодавців були запропоновані шляхи вдосконалення ОП, зокрема:

- посилити практичну складову навчальних курсів. Особливо це стосується циклу галузевих дисциплін, таких як: цивільне право, цивільне процесуальне право, кримінальне право, кримінальне процесуальне право, податкове право, фінансове право, банківське право, корпоративне право, трудове право та ін., у тому числі й шляхом залучення гостьових лекторів-практиків;
- сприяти більш активному залученню студентів до безпосередньої участі у судових засіданнях;
- приділяти більше уваги підготовці різних процесуальних документів;
- поглибити вивчення базових дисциплін, зокрема, цивільного права;
- продовжити практику проведення на базі роботодавців літніх шкіл, за результатами яких відбирати студентів на роботу;
- звернути увагу на розвиток так званих soft skills: студенти старших курсів повинні мати навички пристосування до роботи в команді, стресостійкості, тайм-менеджменту, проектного менеджменту, підготовки якісних презентації тощо;
- сприяти розвитку системного бачення права;
- звернути увагу на нові сфери ринку – захист персональних даних, регулювання штучного інтелекту та ін.

4.5. Окрему увагу представники фірм-роботодавців приділили питанням цифровізації освітнього процесу на ФПВН. Результати цього обговорення можна узагальнити так:

- необхідно розвивати цифровізацію освітніх процесів;
- водночас цифровізація не означає лише дистанційне навчання, а передбачає створення цифрового освітнього середовища, зокрема, забезпечення доступу до значної кількості електронних бібліотек, юридичних баз даних, наукових публікацій та судової практики;
- у кожній конкретній навчальній дисципліні до питання цифровізації слід підходити індивідуально;
- цифровізація освітніх процесів може мати наслідком вихід за межі університету та пропонування студентам навчальних курсів інших університетів, що матиме наслідком збільшення конкуренції та більш якісне викладання;

- технології штучного інтелекту та машинного навчання можуть персоналізувати освітній процес, адаптуючи навчальні матеріали під індивідуальні потреби та темп навчання кожного студента. Інтелектуальні системи здатні генерувати індивідуальні завдання, оцінювати прогрес, надавати миттєвий зворотний зв'язок та рекомендації щодо покращення результатів навчання. Водночас це актуалізує питання забезпечення академічної доброчесності.

4.6. Отже, на думку роботодавців, затверджена у січні 2024 р. ОП належно забезпечує високу якість підготовки випускників ФПвН, що мають суттєві конкурентні переваги. Надані роботодавцями рекомендації щодо вдосконалення навчально-виховного процесу стосуються лише окремих питань реалізації чинної ОП, зокрема, питань посилення практичної складової навчального процесу, питань цифровізації освітніх процесів тощо. Відтак роботодавці вважають, що потреби вносити зміни до ОП наразі немає.

5. Обговорення у фокус-групах

5.1. Обговорення проблем у фокус-групах, що передбачає організацію фокусованого групового інтерв'ю фахівців-експертів, на задану інтерв'юером-модератором тему, є важливим якісним методом дослідження змісту та потенціалу ОП, її відповідності чинному законодавству та освітнім стандартам, а також визначення запитів та очікувань від її реалізації у колі представників професійної правничої спільноти. Обговорення ОП у фокус-групах дозволяє встановити не лише конструктивні та деструктивні чинники її реалізації, але й окреслити перспективи щодо її подальшого розвитку та вдосконалення.

5.2. 18 грудня 2024 р. робочою групою з проведення моніторингу ОП була проведена фокус-група з обговорення якості ОП, її відповідності сучасним вимогам та виявлення можливих напрямків для вдосконалення. На зустрічі були присутні:

- Ігор Польшиков, прокурор Дніпровської окружної прокуратури міста Києва;
- Володимир Васильчук, керівник підрозділу детективів Національного антикорупційного бюро України;
- Станіслав Петренко, начальник організаційно-методичного відділу Департаменту протидії злочинам, вчиненим в умовах збройного конфлікту, Офісу Генерального прокурора;
- Василина Яворська, головна виконавча директорка JustGroup.

Інтерв'юером-модератором фокус групи виступив декан ФПвН Володимир Венгер, кандидат юридичних наук, доцент.

До зустрічі також були залучені:

- заступниця декана ФПвН Тетяна Федосєєва, кандидат юридичних наук, доцент;

- гарант ОП та завідувач кафедри загальнотеоретичного правознавства та публічного права Анатолій Заєць, доктор юридичних наук, професор, член-кореспондент Національної академії правових наук України, Заслужений юрист України.

5.3. Учасники зустрічі відзначили загальну високу якість програм та їхню орієнтацію на надання студентам як теоретичних знань, так і практичних навичок. Вони позитивно оцінили значний вибір дисциплін, особливо вибіркових, що дозволяє студентам формувати індивідуальну траєкторію навчання.

5.4. У ході обговорення було висловлено також низку побажань та зауважень:

- Так, на думку експертів, попри значну кількість цікавих навчальних дисциплін, магістерській програмі бракує дисциплін пов'язаних з інтерв'юванням, ораторським мистецтвом, юридичною психологією, роботою з кримінальними даними і аналітикою (кримінальний аналіз), роботою з відкритими і закритими джерелами інформації, тайм-менеджментом, управлінням юридичними проектами тощо.
- Окрему увагу було приділено практичній підготовці студентів. Учасники наголосили на необхідності запровадження курсів із написання процесуальних документів для цивільного, адміністративного та господарського права. Вони зазначили, що ці навички є базовими для майбутніх правників, і їх варто вдосконалювати в рамках спеціалізованих дисциплін.
- Також було підняте питання незрозумілості з опису суті навчальної дисципліни магістерської програми «Судова правотворчість».
- Ще одним напрямком для вдосконалення ОП, на думку експертів, є міжнародний компонент. Зокрема, учасники фокус-групи наголосили на важливості доповнення ОП навчальним курсом з міжнародного співробітництва у кримінальних розслідуваннях, що може стати цінними для студентів, орієнтованих на міжнародну практику.

5.5. Загалом зустріч дозволила виявити низку важливих аспектів, які потребують уваги для подальшого вдосконалення ОП. Практики юридичної діяльності високо оцінили ОП, відзначивши її структурованість та якість. Водночас вони наголосили на необхідності збереження балансу між теоретичними та практичними компонентами, а також на інтеграції сучасних тенденцій і міжнародного досвіду.

6. Опитування випускників ФПВН та роботодавців

6.1. З метою з'ясування рівня якості підготовки випускників ОП, оцінки професійних якостей випускників, а також виявлення сильних та слабких сторін ОП з точки зору різних категорій респондентів, ФПВН було проведено опосередковане опитування (анкетування) серед випускників та роботодавців. 27.11.2024 р. на особисті електронні скриньки випускників ФПВН було

надіслано запрошення пройти опитування. Станом на 03.12.2024 р. вказане опитування пройшло 49 осіб.

6.2. Опитування проводилося в онлайн-форматі за допомогою анкети, яка була розроблена представниками робочої групи з моніторингу ОП та містила як закриті (шкаловані), так і відкриті питання. Структура анкети передбачала:

- питання про особу респондента;
- оцінку респондентом ОП (загальна оцінка бакалаврських та магістерських програм за п'ятибальною шкалою);
- позитивні аспекти ОП (відкриті питання щодо професійних якостей випускників, які є перевагою на ринку праці);
- негативні аспекти ОП (відкриті питання щодо недоліків у реалізації ОП);
- рекомендації (пропозиції щодо покращення ОП).

Зазначені питання спрямовані на отримання якнайповнішої картини бачення ОП як зовнішніми спостерігачами, так і тими, хто вже має досвід застосування отриманих в університеті знань, умінь та навичок на практиці.

6.3. Обробка результатів опитування:

- Дані були структуровані у табличному форматі (Excel).
- Для кожної категорії респондентів виконувалися окремі підрахунки (середні оцінки, вибірка ключових коментарів тощо).
- Відповіді на відкриті питання аналізувалися для визначення основних тем і тенденцій.

За результатами опитування загальна оцінка ОП становила 4,32 бали (за п'ятибальною шкалою).

6.4. У відкритих питаннях респонденти відзначили такі позитивні сторони реалізації ОП та підготовки випускників:

- Володіння високим рівнем теоретичних знань та практичними навичками: вміннями аналізувати, створювати тексти, креативно вирішувати юридичні проблеми.
- Готовність до виконання базових практичних завдань, цілеспрямованість, відповідальність.
- Критичне мислення та навички комунікації, сильна теоретична підготовка.
- Ініціативність, хоча іноді її не підкріплюють достатні фахові знання.

6.5. Негативні відгуки стосуються таких речей:

- Недостатньо приділено уваги міжнародному публічному та приватному праву, праву ЄС, англійській мові.
- В окремих випускників відсутні фундаментальні знання із базових дисциплін.
- В окремих випускників бракує ініціативності та лідерства.

- Не всі випускники здатні ухвалювати рішення у ситуаціях, що вимагають системного, логічного та функціонального тлумачення норм права, а також розуміння особливостей практики їх застосування.

6.6. Рекомендації респондентів були наступними:

- Зменшити кількість індивідуальної роботи та збільшити кількість аудиторних годин, особливо на дисципліни щодо окремих проблем цивільного, кримінального права.
- Розвивати курси щодо ІТ-права.
- Зробити навантаження меншим, щоб можна було поєднувати навчання із роботою.
- Прибрати курсову роботу із 1-го року магістеріуму задля використання кредитів на дисципліни, які цікавлять.
- Запровадити більше практично орієнтованих курсів.
- Запрошувати лекторів-практиків.

6.7. На окрему увагу заслуговують відповіді роботодавців. Вказана категорія респондентів відзначила такі позитивні моменти у випускниках ФПвН:

- Готовність до виконання базових практичних завдань, цілеспрямованість, дотримання реченців, відповідальність.
- Критичне мислення, сильні особистості з м'якими та твердими навичками, яких немає у випускників інших програм, сильніша базова теоретична підготовка, навички комунікації.
- Відзначено студентів, що мали досвід муткортів, які зазвичай краще за інших володіли навичками юридичного аналізу, виокремлення найважливішого, а також вміють якісно подавати результати своєї роботи та посилалися на першоджерела тощо.

6.8. Водночас роботодавці звернули увагу на те, що слід збільшити обсяг викладання основних дисциплін, зокрема, цивільного права, приділяти окрему увагу конкурентному праву. Висловлювалися поради щодо навчання студентів навичкам складання юридичних документів, вирішення комплексних практичних ситуацій, роботи у команді. Вказана категорія респондентів також звернула увагу на такі напрями розвитку, яким слід приділити більше уваги: ESG-комплаєнс, використання штучного інтелекту у праві, ІТ-право, право ЄС, персональні дані, а також навичкам безперервного навчання протягом життя.

6.9. Отже, в процесі опитування випускників та роботодавців ОП отримала загалом високу оцінку. Більшість відгуків є позитивними. Майже усі респонденти зберегли приємні спогади про час навчання на ФПвН, а також залюбки пропонують шляхи вдосконалення навчально-виховного процесу.

Поряд з цим трапляються і критичні відгуки. Вочевидь такі відгуки пов'язані із тим, що певна частина випускників недостатньо опановує необхідні знання, навички та вміння під час навчання.

Іноді позитивні та негативні відгуки є взаємопротилежними. Зокрема, маємо твердження респондентів про надзвичайно високі теоретичні знання та

практичні вміння випускників ФПвН, і водночас деякі респонденти вказують на відсутність необхідних знань із базових дисциплін та невміння розв'язувати практичні ситуації.

Водночас вбачається, що деякі негативні відгуки викликані непоінформованістю. Так, зауваження щодо відсутності курсу конкурентного права є недоречним, оскільки такий курс пропонується серед вибіркових, а відповідна інформація є у публічному доступі на сторінці факультету.

Разом з тим питання «вікон» між парами теж є суб'єктивним. Як правило, їх використовують для підготовки до занять, для відпочинку тощо, а тому час від часу вони є необхідними.

Дискусійним є також питання фінансової мотивації участі у муткортах, оскільки фінансування витрат, оплати реєстраційних та інших внесків, інших витрат, а також фандрейзинг здійснюється згідно статуту ГО «Києво-Могилянське товариство судових дебатів»; питання планування бюджету та додаткового фінансування, у т.ч. університетом, донорами тощо не є безпосередньо пов'язаним з ОП. Окрім того, участь у муткортах може заохочуватись заходами і немайнового характеру.

Деякі рекомендації є також суб'єктивними. Наприклад, відгук щодо збільшення аудиторних годин є таким, що демонструє індивідуальне бачення до співвідношення годин самостійної та аудиторної роботи. У той час як їх кількісне співвідношення має бути збалансованим та напряду залежить від вимог законодавства про вищу освіту, стандарту вищої освіти за спеціальністю 081 Право та розроблених ЗВО на їх основі актами про організацію освітнього процесу.

Разом з тим поєднання студентами навчання та роботи завжди було проблематичним. Адже складно знайти ідеальний баланс між ними. Наразі навчання на магістеріумі проводиться як в офлайн, так і онлайн форматі, що значно спрощує поєднання навчання та роботи для частини студентів. Альтернативним варіантом вбачається формування окремої групи для вечірньої форми навчання. Щоправда, існують застереження щодо життєздатності цієї ідеї, зважаючи на складність повноцінного укомплектування такої групи.

Сміливою є ідея не оцінювати студентів на семінарах задля покращення та не травмування емоційного стану студентів. Однак пристати на неї не вбачається за можливе, бо об'єктивне оцінювання студента за курс можливе при аналізі його роботи протягом всього навчання, а не лише під час екзамену чи заліку.

Питання зменшення годин на певні дисципліни та збільшення на інші є суб'єктивним баченням, що не враховує всю логіку ОП.

Таким чином, надані під час опитування рекомендації переважно стосуються лише окремих питань реалізації ОП, вони не спонукають до її перегляду та можуть бути опрацьовані в робочому порядку.

7. Висновки

7.1. Освітньо-наукова програма «Право» другого (магістерського) рівня вищої освіти зі спеціальності 081 «Право» галузь знань 08 «Право» відповідає чинному законодавству та освітнім стандартам.

7.2. Рецензії суддів Верховного Суду, керівників юридичних фірм та громадських об'єднань, свідчать про високу якість освітньої програми. Вказані у рецензіях зауваження будуть опрацьовані, проте наразі відсутня потреба у внесенні змін до освітньо-наукової програми.

7.3. Роботодавці в особі провідних юридичних фірм підтвердили відповідність освітньої програми вимогам до підготовки правників. Висловлені пропозиції та зауваження опрацьовуватимуться у загальному порядку, у зв'язку з чим відсутня потреба у внесенні змін до освітньо-наукової програми.

7.4. Опитування випускників ФПВН та роботодавців так само не виявило критичних зауважень та потреб у внесенні змін до освітньо-наукової програми.

Загальний висновок:

Результати проведеного моніторингу дають підстави зробити висновок про те, що станом на кінець 2024 р. відсутні потреби у внесенні змін до освітньо-наукової програми «Право» другого (магістерського) рівня вищої освіти зі спеціальності 081 «Право» галузь знань 08 «Право».

Керівник робочої групи з моніторингу освітньо-наукової програми «Право» другого (магістерського) рівня вищої освіти зі спеціальності 081 «Право», завідувач кафедри загальнотеоретичного правознавства та публічного права, доктор юридичних наук, професор, член-кореспондент Національної академії правових наук України, Заслужений юрист України

Анатолій ЗАЄЦЬ